

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Michel Bussi
UN AVION SANS ELLE

First published in French as *Un avion sans elle* by Presses de la Cité,
a department of Place des Editeurs, Paris.

Copyright © Presses de la Cité, un departement de Place des Editeurs, 2012.

Translation Copyright © 2016 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-01650-5

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

MIŠEL BISI

Bez tebe

Preveo Ljubeta Babović

Beograd, 2016.

Za Malu, malog vilinog konjica rođenog s ovom pričom

23. decembar 1980. godine, 00.33

Erbas 5403 na relaciji Istanbul–Pariz poče da propada. Ponirao je oko dve hiljade metara za manje od deset sekundi, skoro vertikalno, pre nego što se ponovo stabilizovao. Većina putnika je spavala. Naglo se probudiše uz strahovit osećaj da sede na toboganu u zabavnom parku.

Ipak, Izelin isprekidan san razbiše krici, a ne trzanje aviona. Skoro tri godine ide na ture s Turkiš erlajnsom, pa je navikla na oluje i propadanja. U ovo vreme bila je na pauzi. Spavala je nešto manje od dvadeset minuta. Čim otvori oči, ugleda svoju stariju koleginicu Melihu kako se nadnela nad nju utegnutim dekolteom.

„Izel? Izel? Požuri! Imamo hitnu situaciju. Izgleda da je napolju nevreme. Kapetan smatra da je vidljivost na nuli. Hoćeš li da preuzmeš svoj prolaz?“

Izelino umorno lice iskusne hostese poprimi smiren izgled osobe koja ne paniči zbog svake sitnice. Ustade sa sedišta, dovede odeću u red, navuče radnu suknju, za trenutak se zadivi odrazu svog lepog tela turske lutke na površini ugašenog ekrana i krenu ka desnom prolazu.

Probuđeni putnici više nisu urlali, ali su im otvorene oči više odisale čuđenjem nego zabrinutošću. Avion nastavi da posrće. Izel poče smireno da se obraća svakom od putnika.

„Sve je u redu. Nema razloga ni za kakvu brigu. Samo prolazimo kroz snežnu oluju iznad Jure. Bićemo u Parizu za manje od sat.“

Izelin osmeh nije bio usiljen. Njene misli već su odlutale ka Parizu. Ovog puta mogla je da ostane u njemu tri dana, sve do Božića. Bila je uzbuđena kao devojčurak što će izigravati slobodnu građanku Istanbula u francuskoj prestonici.

Poklanjala je pažnju svima i smirivala sve redom, počev od desetogodišnjaka koji se obesio o majčinu ruku, preko mladića u izgužvanoj košulji s kojim bi se sutra rado srela na Jelisejskim poljima, žene iz Turske s loše nameštenim velom što joj je prekrio pola očiju, bez sumnje, zbog naglog buđenja, do postarijeg sklupčanog čoveka s rukama prekrštenim na koljenima dok joj je upućivao molećiv pogled...

„Sve je u redu. Uveravam vas.“

Izel se mirno kretala kroz prolaz između sedišta kad se *erbas* ponovo nagnu na stranu. Začu se nekoliko krikova. Neki mladić, koji je sedeo desno od Izel i držao kasetofon u rukama, povika naizgled veselim glasom:

„Kad će luping?“

Nekoliko ljudi stidljivo se nasmejalo na to, da bi ih odmah potom nadjačao krik nekog detenceta. Ono je ležalo ispruženo na sedištu tik ispred Izel. Na samo neki metar od nje. Njen pogled iskusne stjuardese zadrža se na devojčici od svega nekoliko meseci, koja je na sebi imala belu haljinicu s narandžastim cvetićima, a preko nje džemper ispleten od prirodne vune.

„Ne, gospođo“, umeša se Izel. „Ne!“

Majka, koja je sedela pored devojčice, odveza pojas i nagnu se ka bebi.

„Ne, gospođo“, bila je uporna Izel. „Morate ostati vezani. To je obavezno. To je...“

Majka je ne udostoji čak ni okretom, a kamoli odgovorom. Njena duga raščešljana kosa padala je na sedište. Beba još jače dreknu.

Izel je oklevala da li da joj sama zaveže pojas, pa joj priđe.

Avion opet poče da propada. Možda novih hiljadu metara za tri sekunde.

Ponovo se začuše kratki krici, ali je većina putnika ćutala. Svi su zaneli. Svesni da pokreti aviona nisu izazvani običnim zimskim nepogodama. Zbog naglog potresa Izel pade na bok. Laktom zakači kasetofon koji je ležao na grudima njegovog vlasnika s desne strane i preseče mu dah. Ne stiže ni da se izvini, već naglo ustade. Ona devojčica od oko tri meseca tik pored nje još je plakala. Njena majka ponovo se nagnu ka bebi i poče da odvezuje sigurnosni pojas kojim je dete bilo vezano...

„Ne, gospođo! Ne...“

Izel pobesne. Nesvesno povuče suknju zadignutu iznad podsuknje. Kakva blamaža! Žestoko je zaslužila ta svoja tri dana i dve noći uživanja u Parizu!

Onda se sve zbi vrlo brzo.

Izel u trenu pomisli da čuje eho, još jedan krik detenceta iz drugog dela aviona, malo dalje s njene leve strane. Drhtava ruka tipa s kasetofonom

Bez tebe

okrznu sivi najlon na njenim bedrima. Stariji Turčin prebaci jednu ruku preko ramena žene pod velom, a drugu, uz molećiv pogled, podiže prema Izel. Majka deteta ustade tačno ispred nje i pruži ruke da uzme u naručje kćerkicu, koju je oslobodila kaiša s njenog sedišta.

Bile su to poslednje slike pre udara, pre nego što je *erbas* udario u platinu.

Udar odbaci Izel desetak metara dalje, ka pomoćnom izlazu. Njene divne male noge saviše se poput udova plastične lutke u rukama neke sadistički raspoložene devojčice. Njene sićušne grudi razbiše se o beli lim, a leva slepoočnica puče prilikom udara o ugao vratanaca.

Izel je izdahnula u trenu. U tom pogledu, možda je imala najviše sreće.

Nije videla kako se avion savija poput obične flašice sa soda-vodom u dodiru sa krošnjama drveća koje je izgledalo kao da se žrtvuje da bi usporilo sumanuto kretanje *erbasa*.

Kad se sve konačno zaustavilo, više nije morala da oseća kako se širi miris kerozina. Nije osećala nikakav bol dok joj je eksplozija komadala telo, kao i tela dvadeset troje putnika najbližih njoj.

Nije urlala kad je plamen zahvatio pilotsku kabinu i spržio sto četrdeset pet dotad preživelih.

Osamnaest godina kasnije

29. septembar 1998. godine, 23.40

Sad znate sve.

Lakoverni Sovuljaga skloni hemijsku olovku, a pogled mu se izgubi tačno ispred njega, u bistroj vodi ogromnog vivarijuma. Nekoliko trenutaka pratio je pogledom očajnički let vilinog konjica koji ga je koštao oko dve hiljade franaka, pre manje od tri nedelje. Retka vrsta, jedna od najvećih na svetu, istinska replika svog praistorijskog pretka. Dugački vilin konjic batrgao se od jednog do drugog stakla, usred pomamnog roja nekoliko desetina drugih vilinih konjica. Zarobljenih. Uhvaćenih u zamku.

Svi su osećali da su na putu da uginu.

Hemijska olovka iznova pade na list papira. Ruka Lakovernog Sovuljage nervozno se trgnu.

U ovoj svesci nabrojao sam sve indicije, sve tragove, sve pretpostavke. Osamnaest godina istraživanja. Sve je zabeleženo na ovih stotinak stranica. Ako ste ih pažljivo pročitali, sad znate isto koliko i ja. Možda ćete biti pronicljiviji? Možda ćete slediti pravac koji sam ja zanemario? Možda ćete pronaći rešenje, ukoliko ono uopšte postoji? Možda...

Zašto da ne?

Za mene je sve završeno.

Podiže hemijsku olovku, koja zadrhta nekoliko milimetara iznad hartije. Pogled plavih očiju Lakovernog Sovuljage opet zaroni u glatko staklo vivarijuma, zatim skliznu prema peći, gde su visoki plamenovi proždrali hrpu novina, hartije i sređenih kartonskih kutija, pa onda još jednom pade na svesku. Hemijska olovka skliznu.

Bilo bi preterano kad bih rekao da ne osećam žaljenje i grižu savesti, ali učinio sam najbolje što sam mogao.

Lakoverni Sovuljaga potom nekoliko sekundi upre pogled na poslednji ispisani redak, pa lagano zatvori bledozelenu svesku.

Učinio sam najbolje što sam mogao, ponovi u sebi, najzad zadovoljan zaključkom.

23.43

Stavi hemijsku olovku u kutiju ispred sebe, s desne strane pisaćeg stola zgrabi žuti samolepljivi papir, koji prilepi na korice sveske. Opet posegnu ka kutiji s olovkama. Njegovi prsti dočepaše se markera i on na parčetu papira napisa širokim potezom: *Za Lili*. Odgurnu svesku ka ivici pisaćeg stola i ustade.

Sovuljagin pogled zadržava se nekoliko trenutaka na pisaćem stolu: na njemu je blistala bakarna pločica. Sovuljaga s ironijom pročita: *Lakoverni Sovuljaga, privatni detektiv*. Na licu mu se ocrta osmeh razočaranja. Svi su ga već dugo zvali Sovuljaga, dok sad više niko nije koristio njegovo smešno ime. Niko više, osim, možda, Emili i Marka Vitrala. I to još dok su bili mlađi. Otad je prošla čitava večnost.

Sovuljaga krenu prema kuhinji. Još jednom pogleda sudoperu od sivog čelika, pod od belih pravougaonih pločica, zatvorene plakare od svetlog drveta. Svaki element bio je u savršenom redu, očišćen, složen; svaki trag prethodnog života bio je brižljivo obrisano, kao u iznajmljenoj kući koja mora da se vrati vlasniku. Sovuljaga je bio pedantan do kraja, do poslednjeg daha. Znao je to. I to je objašnjavalo mnogo šta. Zapravo – sve.

Okrenu se i uputi prema peći, odakle je dopirala vrešina koja mu je skoro lizala ruke. Nagnu se i baci još dve kutije u ognjište. Uzmaknu unazad da izbegne snop varnica.

Čorsokak...

Hiljadu časova posvetio je tome da ide do kraja, do poslednjeg detalja tog posla... Svi ti nagoveštaji, zabeleške, sva ta istraživanja – sve je to sad odletelo u dim. Tragovi te istrage nestali su za samo nekoliko trenutaka.

Osamnaest godina istrage uzalud.

Kakva ironija...

Čitav njegov život sveo se na lomaču, čiji je bio jedini svedok.

23.49

Lili će za četrnaest minuta napuniti osamnaest godina, bar službeno... Ko je ona? Nikad ništa nije bilo sasvim pouzdano. Pola-pola, kao prvog dana. Pismo ili glava.

Liz-Roz ili Emili?

Nije uspeo. Matilda de Karvil proćerdala je čitavo bogatstvo, platu za osamnaest godina, ni za šta...

Sovuljaga se uputi ka pisaćem stolu i nasu sebi još jednu čašu proseka. Starog petnaest godina, specijalnu rezervu Monike Ženeve, možda jedinu lepu uspomenu na ovu istragu, u krajnjem slučaju. Nasmeja se dok je prinosio čašu usnama. Nije imao ništa zajedničko s karikaturom starog detektiva alkoholičara, već je više bio tip koji iz svog podruma izvlači dobro vino sačuvano za posebne prilike. Jedna od njih bio je Lilin rođendan, večeras. I u neku ruku, njegovi poslednji životni trenuci.

Detektiv naskap isprazni čašu proseka.

Bio je to zaista jedan od retkih osećaja za kojim bi požalio, taj neponovljivi ukus proseka dok mu prolazi kroz telo, izaziva neku vrstu prijatnog bola i omogućava mu da zaboravi vreme oslobađanja od te opsednutosti, te enigme bez odgovora kojoj je posvetio život.

Sovuljaga odloži čašu na pisači sto i pomeri bleдозелenu svesku, oklevajući da je još jednom otvori. Pogleda u žuti samolepljivi papirić: *Za Lili*.

Ostavice tu beležnicu, tih stotinak strana sastavljenih poslednjih dana... Za Lili, za Marka, za Matildu de Karvil, za Nikol Vitral, za policajce, advokate, za sve one koji budu poželeti da zarone u taj ambis...

Očaravajuće štivo, van svake sumnje. Istinsko remek-delo, policijska istraga od koje zastaje dah... Sve je bilo tu...

Izuzev kraja...

Sastavio je pravi krimi-roman kome je istrgao poslednju stranu, triler čijih je poslednjih pet redaka bilo izbrisano.

Podvala...

Bez sumnje, budući čitaoci biće dosetljiviji od njega, usredsrediće se... razmišljaće kako bi pronašli rešenje.

I on sam verovao je u to, na kraju krajeva... Oduvek je bio siguran da negde postoji neki dokaz, da je moguće rešiti tu jednačinu, ali je njemu nešto promaklo. Bio je to utisak, samo utisak, ali tako uporan... Ta sigurnost održavala ga je u životu sve do tog datuma, do danas, kad Lili, za deset minuta, puni osamnaest godina... Možda je samo ta njegova nesvesnost održavala

tu iluziju, sprečavala ga da se potpuno razočara, da bude tako nemilosrdan i da svih ovih godina traži ključ problema bez rešenja...

Učinio sam najbolje što sam mogao, iznova pročita detektiv. Ostalo ga se sad više nije ticalo.

Sovuljaga još jednom pogleda po prostoriji. Uzdrža se od slaganja prazne flaše i prljave čaše i nasmeja se u sebi. Policajci i osoblje sudske medicine koji će se za neki sat nagnuti nad njegovo telo neće brinuti o nekoj neopranoj čaši. Njegova krv i mozak rasuće se u kašastoj lokvi po njegovom pisaćem stolu od mahagonija i lakiranom parketu. Sve će se isprljati. Ako se njegov nestanak ne otkrije odmah, što je bilo najverovatnije (kome bi on, na kraju krajeva, mogao da nedostaje?), smrad njegovog leša privući će komšije, a telom u raspadanju omrsiće se, u najvećoj meri, insekti strvinari koji će prvi početi da se goste.

Razlog više, pomisli Sovuljaga.

Sagnu se i ubaci u peć malo parče kartona koje nije bilo zahvaćeno plamenom.

Njegov poslednji plemeniti potez.

Sovuljaga se lagano uputi ka pisaćem stolu od mahagonija, smeštenom u uglu prostorije naspram peći. Otvori srednju fioku, izvadi iz futrole kao nov *mateba* revolver, čiji je sivi metal blistao na svetlosti. Detektiv zavuče ruku dublje u fioku i odatle izvuče tri metka. Kalibra 38 milimetara.

Nasmeši se. Izvežbanim pokretom otvori burence revolvera i lagano smesti metke u ležište.

Bio je dovoljan samo jedan, čak i da je pijan, i u slučaju da mu ruka zadrhti, a naravno – i ukoliko okleva. Ali svakako će uspeti da prisloni cev na slepoočnicu, tu je mirno zadrži, i pritisne je.

Nije mogao da promaši, čak ni sa šezdeset dva centilitra vina u krvi.

Stavi revolver na pisaći sto, otvori levu fioku, izvadi odatle primerak *Istoka republike*, vrlo star, požuteo. Mesecima je zamišljao svoje poslednje trenutke, simboličan ritual koji će mu pomoći da završi sve, da konačno pobegne iz tog lavirinta.

23.54

Nekoliko poslednjih listova savilo se pod naletom plamenova u peći. Detektivov pogled skliznu ka vivarijumu i zloslutnom zujanju vilinih konjica.

Isključio im je električno napajanje pre trideset minuta. Bez kiseonika, bez hrane, vilini konjici neće preživeti ni nedelju dana... Ipak je proćerdao kolosalnu sumu novca da kupi vrlo retke, najstarije vrste. Proveo je sate i godine u održavanju vivarijuma, brinuo se da nahrani te životinje svim vrstama sićušnih insekata, da ih okrepi, razmnoži, i išao toliko daleko da ih poveri na čuvanje nekoj agenciji kad je odsutan i dok obavlja neku misiju.

Svi ti napori – da bi ih pustio da tek tako uginu. I oni...

Na kraju krajeva, to je prijatno, pomisli Sovuljaga, odlučivati tako o životu i smrti drugih, zaštititi ih tako što će ih osuditi, pružiti im nadu da bi ih bolje žrtvovao. Tako što će se poigravati njihovim sudbinama kao lukavi i nepredvidivi bog... Na kraju krajeva, dobro je što postoji takav sadistički bog, čija je žrtva i on sam...

Lakoverni Sovuljaga smesti se na stolicu iza pisaaćeg stola, onda nevoljno odgurnu bledozelenu svesku ka ivici, kao da se plaši da će je kapljice krvi uprljati.

Raširi *Istok republike* po stolu, baš ispred sebe. Izdanje od 23. decembra 1980. godine. Još jednom pročita naslovnu stranu: *Čudom spasena na brdu Teribl*.

Naslov se prostirao čitavom prvom stranom. Odmah ispod njega stajala je vrlo mutna fotografija siluete olupine razmrskanog aviona, iščupanog drveća i stopa spasilaca iscrtanih na snegu. Katastrofa je opisana u nekoliko redaka ispod fotografije:

Dramatičan pad erbasa 5403 na relaciji Istanbul–Pariz na obroncima brda Teribl, na francusko-švajcarskoj granici, u noći između 22. i 23. decembra 1980. godine. Sto šezdeset osam od sto šezdeset devet putnika i članova posade poginulo je prilikom udara ili nestalo u plamenu. Pravim čudom preživela je jedino tromesečna beba, koja je prilikom udara izbačena iz aviona pre nego što ga je zahvatila vatra.

Sovuljaga podiže glavu. Umreće tako što će se blago nagnuti napred i opaliti sebi metak u glavu. Pašće na naslovnu stranu. Njegova krv obojiće fotografiju drame koja se dogodila pre osamnaest godina i pomešaće se s krvlju onih sto šezdeset osam žrtava. Onda će ga pronaći za nekoliko dana, nekoliko sedmica. Niko neće zažaliti za njim... Pogotovo ne Karvilovi... Možda će Vitralovima ipak biti malo teško. Emili, Marku. Nikol naročito.

Kulminacija. Vrhunac ironije.

Pronaći će ga i daće Lili svesku sa zabeleškama, knjigu o njenom kratkom životu. Njegov testament.

Sovuljaga još jednom, skoro ponosno, pogleda odraz svog lika na bakarnoj ploči. Bio je to lep završetak svođenja računa, mnogo bolji od svega ostalog. Imao je sreće, moglo bi da se kaže: osamnaest godina istrage...

23.57

Kucnuo je čas.

Pažljivo stavi *Istok republike* tik ispred sebe, privuču stolicu i vlažnim dlanom čvrsto stegnu dršku revolvera.

Polako podiže ruku.

Dodir hladne cevi sa slepoočnicom ispuni ga jezom. Ipak, bio je spreman. Alkohol mu je pomogao.

Pokuša da ne misli na taj metak na nekoliko centimetara od svog mozga, metak koji će mu proći kroz lobanju...

Da više ne misli ni na šta dok fiksira ništavilo.

Obavi kažiprst oko okidača. Samo da pritisne i sve će biti završeno.

Da zatvori oči ili da ih otvori?

Graška znoja pojavi mu se na čelu i pade na novine.

Da otvori oči i završi sve.

Nagnu se napred, pogleda uprtog u novine dvadeset centimetara ispred sebe. Još jednom pogleda fotografiju spaljenog aviona, onda onu gde vatrogasac ispred bolnice u Monbelijaru pažljivo drži malo, suviše modro telo. Telo one čudom spasene bebe. Kažiprst još jače steže okidač.

23.58

Detektiv još malo zadrža pogled, sad već praznih očiju, na crnoj boji prve strane starog dnevnog lista. Metak će mu probiti slepoočnicu bez najmanjeg otpora. Samo da savije prst još malo, nekoliko milimetara. Pogled mu se učvrsti kao da će potrajati čitavu večnost; crna boja novina učini mu se još jasnijom, kao podešena objektivom kamere, kao poslednji prozor u svet pre nego što sve ne potone u maglu.

Kažiprst. Okidač.

Širom otvorene oči.

Sovuljagu obuze i kroz njega prođe neki neobično čudan osećaj, nešto kao električno pražnjenje, snažno i iznenadno.

Bez tebe

Ono u šta je bio uprt njegov pogled bilo je prosto neverovatno. Znao je!

Prst se lagano opusti i smanji pritisak.

Sovuljaga najpre pomisli da je to varka, halucinacija izazvana neumitnom smrću, mehanizam odbrane koji je izmislio njegov mozak...

„Ne!“

Ono što je ugledao, što je pročitao u novinama, bilo je veoma stvarno. Požutelo od stajanja godinama, pomalo izlizano, pa ipak, nije dopuštalo nikakvu sumnju.

Sve je bilo tu.

Detektivov duh se pokrenu, seti se niza godina pretrpanih raznim pretpostavkama, stotinama njih, ali sad je imao polaznu tačku. Samo je potrebno da povuče nit i da se sve raspetlja sa zaprepašujućom jednostavnošću.

Sve je bilo jasno, očigledno...

Spusti oružje i protiv volje poče da se ludački smeje.

Pogleda na zidni sat.

23.59

Još nije mogao da poveruje u ono što vidi. Ruke su mu drhtale. Strahovita jeza podiđe ga od potiljka naniže.

Uspeo je!

Rešenje se nalazilo tu, u novinama, na naslovnoj strani, od samog početka. Strpljivo je čekalo: bilo je sasvim nemoguće otkriti ga u ono vreme, pre osamnaest godina. Svi su detaljno čitali novine, analizirali po hiljadu puta, pa ipak – niko nije mogao da ga nasluti te 1980. i svih narednih godina.

Rešenje je prosto upadalo u oči... pod jednim uslovom.

Samo jednim uslovom. Apsolutno suludim.

Da se novine otvore osamnaest godina kasnije!

2. oktobar 1998. godine, 8.27

Ono dvoje su ljubavnici ili brat i sestra?

Pitanje je oko mesec dana intrigiralo Marijam, vlasnicu bara *Lenjin*, na raskrsnici Avenije Staljingrad i Ulice slobode, svega nekoliko metara od prostora gde se nalazio Univerzitet Pariz VIII, to jest, Univerzitet Vensan u Sen Deniju. U to jutarnje vreme tri četvrtine bara bile su prazne, što je Marijam koristila da uredno namesti stolove i stolice.

Par o kojem je bilo reči sedeo je, kao i obično, u dnu, pored prozora, za omanjim stolom za dvoje, gledajući se pravo u plave oči i držeći se za ruke.

Ljubavnici?

Prijatelji?

Brat i sestra?

Marijam uzdahnu. Nervirala ju je ta neizvesnost. Obično je bila prilično sigurna kad se radilo o emotivnim odnosima među studentima. Pokrenu se jer je morala da pređe sunderom preko stolova, a možda će biti potrebna i metla. Za nekoliko minuta, terminal linije 13, stanica Univerzitet, u Sen Deniju, biće preplavljen hiljadama užurbanih studenata pod stresom, preopterećenih, upravo... Stanica je otvorena pre samo četiri meseca, a njeno otvaranje već je preobrazilo taj kraj. Fakultet u Sen Deniju sad je bio direktno povezan sa srcem Pariza.

Marijam na brzinu razmesti stolice oko stolova, svesna da će se jedan nezamernljiv procenat od hiljada vrednih i zabrinutih studenata kraće ili duže zadržati u *Lenjinu* samo da popije kafu, na miru popuši još jednu cigaretu i bar malo odloži trenutak kad će se zatvoriti u amfiteatru... Da sa zakašnjenjem stigne na predavanje... ili da, na kraju krajeva, ne ode nikuda... Znala je da gužva počinje od osam i četrdeset pet. Videla je kako se Univerzitet